

VEDECKÉ SPRÁVY

EMA MIŠŮNOVÁ-ŠULAVÍKOVÁ

**VŠEOBECNÉ ZÁSADY HODNOTENIA ATRAKTÍVNOSTI
KULTÚRNOHISTORICKÝCH OBJEKTOV Z ASPEKTU CESTOVNÉHO RUCHU**

Ema Mišúnová - Šulavíková: General principles of evaluating the attraction of cultural and historical objects from the touristic activity view point. Geogr. Čas., 29, 1977, 2; 13 rfs.

The author devotes her attention to problems of evaluating the cultural and historical objects from the touristic activity point of view. She presents them as a component of the localization conditions of the touristic activity. She states the definition of the cultural and historical objects, judges their role and importance. The important part of the contribution is formed by the principles of typification of cultural and historical objects from the aspect of the touristic activity. In conclusion she deals with the specificity of visits of the cultural and historical objects and with the importance of their evaluation for practice. A practical application of the suggested methodic process on a concrete example will be related to the presented theoretical study.

ÚVOD

Analýza súboru predpokladov cestovného ruchu je neoddeliteľnou súčasťou výskumov takej mladej vednej špecializácie, ako je geografia cestovného ruchu. V literatúre sa väčšina autorov geografických prác detailnejšie zaoberala prírodnými činiteľmi, ktoré najviac podmieňujú vznik cestovného ruchu. Skupina kultúrnohistorických objektov sa často chápe ako faktor dopĺňujúci krásy prírody, a preto sa detailnejšie neskúmala.

V úsilí skompletizovať pohľad na cestovný ruch treba venovať väčšiu pozornosť práve analýze kultúrnohistorických predpokladov cestovného ruchu, pretože najatraktívnejšie, najzväčnejšie a najhodnotnejšie kultúrnohistorické objekty majú skutočne určujúcu hodnotu a zaujímajú špecifické miesto v pasantskom cestovnom ruchu.

Štúdiá je pokračovaním prác (12, 13), ktoré dali podnet na hlbšie vypracovanie zákonitostí, vyplývajúcich z podskupiny lokalizačných predpokladov — kultúrnohistorických predpokladov cestovného ruchu.

Štruktúra kultúrnohistorických objektov je oveľa bohatšia a rozsiahlejšia, ako je rozvedená v štúdiu. Veľa ďalších objektov, udalostí a skutočností súvisiacich s kultúrou a históriou národa, môže vyvolať pasantský cestovný ruch

(divadlá, vysoké školy, športoviská, kúpeľné areály, národopisné a folkloristické pozoruhodnosti, ľudová remeselnícka výroba, ľudové kroje, zachované zvyky, obyčaje, ľudové slávnosti a pod.). Voľba určitého stupňa generalizácie sa zvolila hlavne preto, aby bolo možné výrazne poukázať na tie skutočne najpríťažlivejšie a najatraktívnejšie kultúrnohistorické objekty, ktoré vyvolávajú vznik pasantského cestovného ruchu. Na konkrétnom príklade však treba detailnejšie analyzovať tieto predpoklady, aby prognostické závery boli skutočne reálne.

KULTÚRNOHISTORICKÉ OBJEKTY, ICH DEFINÍCIA A VÝZNAM

Definovanie kultúrnohistorických objektov podmieňujú základné kritériá spoločenského hodnotenia v rámci rôzneho stupňa spoločenského vývoja. Výpočet definícií je rozsiahly, väčšina z nich sa však v podstate ani neusiluje teoreticky komplexnejšie vystihnúť problematiku. Medzinárodná konvencia o ochrane pamiatok, prijatá UNESCO v roku 1972, definíciu v podstate nahrádza vymenovaním druhových skupín kultúrnych a prírodných pamiatok.

Definícia je najvýstižnejšie vyjadrená v § 2 zákona SNR č. 7/1958 Zb. o kultúrnych pamiatkach a znie: „Kultúrne pamiatky sú hmotné a nehmotné doklady historického vývoja spoločnosti, umenia, techniky, vedy a iných odbov ľudskej práce a života, ako aj doklady majúce vzťah k význačným osobám a udalostiam dejín a kultúry, ktorých zachovanie je v záujme socialistickej spoločnosti“.

Z uvedenej definície vyplýva, že nemožno všetky staré objekty považovať za kultúrne pamiatky, ale iba tie, ktoré sa vedeckými metódami preskúmali a vyhodnotili ako spoločensky vzácne a významné. Navyše kultúrnohistorické objekty hodnotíme z hľadiska umeleckej, historickej, dokumentárnej, ideovej, či inej špecifickej hodnoty. Treba zdôrazniť, že uvedená definícia nezveličuje a neuprednostňuje ani jednu z týchto hodnôt. Kultúrnohistorické objekty sú teda výberové kategórie, ktoré spoločnosť povyšuje do sféry vyšších hodnôt, a preto ich chráni.

Štruktúra kultúrnohistorických objektov je veľmi rozsiahla a rôznorodá. Už sama definícia kultúrnych pamiatok rozlišuje dve skupiny: hmotné a nehmotné doklady historického vývoja spoločnosti. Ak hovoríme o kultúrnohistorických objektoch, máme na mysli hmotné kultúrne pamiatky.

V hrubej klasifikácii pri hmotných kultúrnohistorických objektoch sa z hľadiska fyzickej povahy rozlišujú dve skupiny:

a) hnutelné kultúrnohistorické objekty — sú to predovšetkým výtvarné diela sochárske, maliarske, umeleckoremeselné i ďalšie, archeologické nálezy, literárne, hudobné diela a iné, vrátane diel ľudskej kultúry. Patria sem teda veci, predmety, doklady a diela celospoločenského významu, ktoré sa dajú voľne premiestňovať a prenášať. Vzhľadom na tieto ich vlastnosti sú hnutelné kultúrnohistorické objekty dôležitými zbierkami v múzeách, galériách, pamätných izbách, skanzenoch a pod.

b) nehnuteľné kultúrnohistorické objekty — sú to objekty architektúry, stavby, súbory stavieb, ale aj územia trvalo situované na konštantnom mieste. Do tejto skupiny patria aj tie umelecké pamiatky, ktoré tvoria nerozlúčnú súčasť architektúr a sú v nich fixne zabudované: portály, nástenné maľby a pod., voľné plastiky a malé architektúry v teréne, chránené priestory — námestia,

bojiská, archeologické náleziská atď. V cestovnom ruchu tvoria nehnuteľné kultúrnohistorické objekty samostatné a ojedinelé atraktívne body [hrady, zrúcaniny, zámky, kaštiele, kostoly, kalvárie, pamätníky, pomníky, archeologické lokality, šachty, mlyny, drevené stavby atď.], prípadne súbory atraktív, t. j. mestské pamiatkové rezervácie a skanzeny.

Z aspektu členenia hmotných kultúrnohistorických objektov možno hovoriť o týchto základných skupinách:

1. Umelecko-historické pamiatky-svetské pamiatky: hrady a zámky, zrúcaniny, kaštiele, meštianske domy, kúrie a pod.; — sakrálne pamiatky: kostoly, kláštory, rotundy, kaplnky, kalvárie a pod.; — mestské pamiatkové rezervácie.

2. Národnohistorické pamiatky: pamätne miesta, pamätne domy, pamätníky, pomníky a pod.

3. Ludová architektúra: obytné domy, hospodárske budovy, drevené kostolíky a pod.

4. Archeologické lokality.

5. Technickohistorické pamiatky: manufaktúry, hámre, vysoké pece, šachty, mlyny a pod.

6. Múzeá, galérie a pamätne izby, t. j. súbory hnutelných kultúrnych pamiatok.

Všetky kultúrnohistorické objekty sú súčasťou prostredia, v ktorom žijeme. Funkčný vzťah historických objektov k spoločnosti možno vhodne regulovať a prispôbovať.

J. Lichner [4] uvádza, že základné aspekty spoločenskej funkcie kultúrnych pamiatok sa prejavujú najmä v troch stupňoch funkčných kritérií:

a) aspekt účelový vyjadruje kritériá, ako pamiatka slúži spoločnosti, pričom môže plniť funkciu hmotno-účelovú na uspokojovanie materiálnych potrieb človeka a spoločnosti a ideovokultúrnu na uspokojovanie duchovno-ideových, kultúrnych, výchovných a iných potrieb človeka a spoločnosti,

b) aspekt využitia vyjadruje kritériá, ako spoločnosť využíva pamiatku, pričom môže plniť vlastnú funkciu, pre ktorú bola pôvodne, resp. zámerne vytvorená a vložená, pre ktorú síce pamiatka nebola vytvorená, ale ktorú prakticky plnila, resp. plní,

c) aspekt poslania vyjadruje kritériá, aké spoločenské určenie má pamiatka, resp. mala v minulosti alebo ako sa toto určenie počas vývoja menilo.

Ak vo všeobecnosti hodnotíme význam kultúrnohistorických objektov, treba predovšetkým zdôrazniť, že sú autentickým dokladom histórie národa, jeho tvorivých a technických schopností, estetického čítania, nadania a jeho pracovnosti. Je to následkom toho, že svojím vznikom sa vždy viažu na isté historické situácie, hospodárskospoločenské vzťahy a súvislosti, ktoré odzrkadľujú. Samo historické prostredie vytvára špecifickú atmosféru, typickú pre istý druh kultúry a svojím spôsobom atraktívnu.

Udržiavané kultúrne pamiatky pôsobia ako umelecké diela priaznivo a majú veľký špecifický vplyv na človeka: na rozvíjanie jeho citových stránok, fantázie a tvorivých schopností. Sú zdrojom národnej hrdosti a národného sebavedomia.

Kultúrnohistorické objekty sú nerozlučnou súčasťou životného prostredia, pričom obohacujú jeho úroveň a priaznivo pôsobia na jeho atraktívnosť. Ich poznávanie obohacuje vedomosti každej vyvíjajúcej sa generácie. Bez osvoje-

nia si výtvarnosť minulosti nie je možné tvorivo rozvíjať kultúru, vedu, techniku a vôbec ďalší život spoločnosti.

Význam kultúrnohistorických objektov je aj v tom, že prispievajú k hospodárskemu a spoločenskému rozvoju krajiny a oblastí, ktoré ich vlastnia. Je to tým, že podporujú pasívny a aktívny cestovný ruch, čím prinášajú ekonomický úžitok, nepriamo — z obchodu, dopravy, rôznych služieb a pod. ale aj priamo = vlastných výnosov, služieb a vlastnej úžitkovej hodnoty. Kultúrnohistorické objekty tým zvyrazňujú a posilňujú svoju základnú a prvoradú kultúrnu hodnotu, ktorá je nedoceniteľná a objektívne nevyčísliteľná.

Následkom toho je zaujímavý aj pohľad na kultúrnohistorické objekty z aspektu cestovného ruchu. Tento pohľad má svoje špecifikum v tom, že sčasti sa nestotožňuje s kultúrnohistorickým hodnotením (vek, štýl, ...), ale z hľadiska cestovného ruchu je hierarchická škála hodnôt kultúrnohistorických objektov istým spôsobom upravená.

ÚLOHA KULTÚRNOHISTORICKÝCH OBJEKTOV V ŠTRUKTÚRE CESTOVNÉHO RUCHU

Cestovný ruch je jeden z významných politických, kultúrnych, zdravotných a ekonomických činiteľov a súčasne je podstatným ukazovateľom hmotnej a kultúrnej úrovne spoločnosti. Predstavuje neoddeliteľnú súčasť spoločenského života, životnej úrovne obyvateľstva a spoločenského vývoja. K jeho vzniku prispieva zvyšovanie fondu voľného času, rozvoj dopravy, vzrast životnej úrovne, vzrastajúca koncentrácia obyvateľstva do miest a s tým súvisiace zmeny v spôsobe života obyvateľstva. To všetko sú predpoklady, ku ktorým musí dôjsť v mieste trvalého pobytu účastníkov cestovného ruchu.

Cestovný ruch vyvoláva krátkodobé migrácie, pri ktorých dochádza k zmene geografického prostredia a vzniku určitých priestorových vzťahov medzi miestom trvalého pobytu a miestom návštevným, resp. prijímacím miestom cestovného ruchu. To však znamená, že sú potrebné určité predpoklady nielen v mieste trvalého pobytu účastníkov cestovného ruchu, ale aj návštevnom, t. j. prijímacom mieste cestovného ruchu. Návštevné miesto je iba prechodné, a je o to prítlačivejšie, čím je atraktívnejšie. Vzhľadom na to, že tieto predpoklady určujú miesto výskytu cestovného ruchu v krajine a ťažisko ich výskytu je práve v oblastiach, kde má cestovný ruch svoje dominantné postavenie, hovoríme im lokalizačné predpoklady cestovného ruchu.

Na územie, ktoré predstavuje spojovací článok medzi miestom prechodného pobytu a trvalým miestom, nekladú sa zvláštne požiadavky, nanajvýš v oblasti infraštruktúry. Účastníci cestovného ruchu ho prekonávajú bez toho, že by sa viac zúčastňovali na cestovnom ruchu.

V štruktúre cestovného ruchu (z hľadiska pôvodu) rozlišujeme dva druhy lokalizačných predpokladov cestovného ruchu:

- a) prírodné predpoklady, t. j. pôvodné, vytvorené činiteľmi prírody,
- b) kultúrnohistorické predpoklady, t. j. umelé a závislé od tvorivej činnosti človeka.

Vzhľadom na odlišný charakter lokalizačných predpokladov a historický vývoj spoločnosti sa ťažiská výskytu priaznivých prírodných predpokladov nachádzajú v odlišných územiach ako ťažiská výskytu druhov cestovného

ruchu, ktoré sú podmienené podskupinou kultúrohistorických predpokladov.

Kým skupina prírodných činiteľov má relatívne trvalý charakter, činiteľ vytvorené spoločnosťou často podliehajú zmenám. Menia nielen svoju pôvodnú funkciu, ale i tvár. Kultúrohistorické predpoklady nám teda reprezentujú bohatú štruktúru druhej podskupiny lokalizačných predpokladov, ktoré sú výsledkom ľudskej práce v rôznych obdobiach historického vývoja.

Sama štruktúra historických objektov nám vyjadruje nielen ich rozsah, ale aj atraktívnosť. Môžeme konštatovať, že ojedinelosť a zriedkavosť týchto objektov zvýrazňujú ich príťažlivú silu a s ňou súvisiacu atraktívnosť. Každý jeden z týchto objektov má svoju špecifickú vlastnosť, ktorú pripúta záujem návštevníka.

Motív poznávania pamiatok, historických a kultúrnych zvláštností a zaujímavostí býva často cieľom intenzívnej krátkodobej návštevnosti. Kultúrohistorické objekty sú tak ústredným motívom vzniku pasantského cestovného ruchu.

Ako uvádza P. Mariot (6), priestorová schéma cestovného ruchu pozostáva z nasledovných prvkov: 1. miesto trvalého pobytu, 2. prístupová trasa, 3. návštevne miesto, 4. spätočná trasa.

Podľa dĺžky trvania pobytu budeme o pasantskom cestovnom ruchu hovoriť ako o cestovnom ruchu s mimoriadne vysokou zložkou mobility, ktorá sa uskutočňuje počas celého roka s pomerne veľkými sezónnymi výkyvmi a v malej závislosti od klimatických podmienok. Jeho zvýšený objem v letných mesiacoch (jún, júl, august) spôsobujú školské výlety a hromadné výpravy. Tieto akcie majú značný vplyv i na samu štruktúru účastníkov pasantského cestovného ruchu, v ktorej dominuje školská mládež.

Najväčší význam z hľadiska druhov cestovného ruchu má pasantský cestovný ruch v oblasti kultúry. Návštevníci majú možnosť oboznamovať sa s bohatou kultúrnou tradíciou našich národov, ich hrdou históriou, čo prispieva k formovaniu ich nazerania na svet.

Ak máme hodnotiť úlohu kultúrohistorických objektov z aspektu cestovného ruchu, musíme ich vidieť, nielen ako dôležitú podskupinu lokalizačných predpokladov, ktoré vyvolávajú cestovný ruch, ale zároveň ako primárneho činiteľa v pasantskom cestovnom ruchu, ktorý má špecifickú úlohu, ale aj ako sekundárneho činiteľa umožňujúceho zlepšiť situáciu v rámci realizačných predpokladov cestovného ruchu. Myslí sa tým využívanie kultúrohistorických objektov nielen pre kultúrnospoločenské, prípadne kultúrno-výchovné ciele, ale aj pre rekreačné ciele. Táto funkcia pamiatok umožňuje v najväčšej miere rešpektovať a zachovávať umeleckohistorické hodnoty pamiatkového objektu.

Z predošlých analýz vyplýva, že z hľadiska cestovného ruchu je úloha kultúrohistorických objektov rozličná, a preto ich možno rozdeliť na niekoľko typov.

ZÁSADY TYPIZÁCIE KULTÚROHISTORICKÝCH OBJEKTOV Z ASPEKTU CESTOVNÉHO RUCHU

Delimitácia územia z hľadiska podskupiny kultúrohistorických objektov cestovného ruchu sa podstatne odlišuje od delimitácie uskutočnenej vzhľadom

na prírodné predpoklady cestovného ruchu. Je to následkom toho, že kultúrohistorické objekty, v porovnaní s prírodnými pomermi, predstavujú bodový výskyt javu, prípadne koncentráciu určitých štruktúrálnych prvkov do sídelných bodov s rôznym stupňom atraktívnosti.

V tejto súvislosti vystupuje ako dôležitý moment to, že podskupina kultúrohistorických predpokladov cestovného ruchu je ústredným motívom vzniku pasantského cestovného ruchu. V rámci pasantského ruchu, ako uvádza P. Mariot [8], možno ako významné uzly trasy, po ktorej sa jeho účastníci pohybujú, pozorovať vopred zvolené návštevné miesta, ktorým sa dá prisúdiť charakter primárnych cieľov záujmu účastníkov pasantského cestovného ruchu. Preto ich môžeme označiť ako cieľové miesta. Medzi nimi ležia podružné objekty záujmu — tranzitné miesta, ktorým návštevnosť zaručuje predovšetkým ich poloha medzi cieľovými miestami.

Stupeň atraktívnosti kultúrohistorických objektov v cieľových a tranzitných miestach tak ovplyvňuje vznik predpokladov cestovného ruchu, ktoré sa môžu prejavovať v rozličnom smerovaní trás účastníkov pasantského cestovného ruchu istého územia a v rôznom rozsahu vplyvu týchto predpokladov.

Na typizáciu kultúrohistorických objektov bude potrebné určiť také kritériá, pomocou ktorých možno klasifikovať súbory kultúrohistorických objektov koncentrovaných v sídlach, ako v základných prvkoch priestorovej schémy pasantského cestovného ruchu. Z typizácie nám tak vyplynie ťažisková funkcia sídel z aspektu pasantského cestovného ruchu.

Vzhľadom na bohatú štruktúru podskupiny kultúrohistorických predpokladov cestovného ruchu je na vymedzenie jednotlivých typov potrebné brať do úvahy niekoľko čiastkových kritérií. Sú to:

- a) historická hodnota — udávaná je časovým obdobím, konkrétnym faktom a pod.,
- b) umelecký prejav historického objektu — vyjadrený je najcharakteristickejšími črtami jednotlivých slohových stavebných období,
- c) administratívno-organizačné kritérium,
- d) ideová hodnota,
- e) výrobná špecializácia územia v minulosti,
- f) iné špecifické črty objektu — atraktívnosť tvaru, ojedinelosť a pod.

Druhové odlíšenie kultúrohistorických objektov vyžaduje posudzovať jednotlivé prvky bohatej štruktúry kultúrohistorických predpokladov individuálne.

Umeleckohistorické pamiatky

Najatraktívnejšiu skupinu súboru kultúrohistorických predpokladov cestovného ruchu tvoria umeleckohistorické pamiatky. Ich veľkú príťažlivú silu umocňujú tvar, umelecký prejav, historická hodnota a iné špecifické črty objektu.

Podľa hodnotenia najtypickejších charakteristík — historickej hodnoty a umeleckého prejavu — sú umeleckohistorické objekty rozdelené do štyroch skupín: a) národné kultúrne pamiatky, b) pamiatky celoštátneho významu, c) pamiatky regionálneho významu, d) pamiatky lokálneho významu.

a) Prvoradámi atraktívnosťami a pilierom pasantského cestovného ruchu sú národné kultúrne pamiatky, ktoré tvoria najvýznamnejšiu súčasť kultúrneho

bohatstva národa. Spolu s pamiatkami celoštátneho významu predstavujú najvyhľadávanejšie objekty záujmu účastníkov cestovného ruchu, t. j. sú výraznými cieľovými miestami pasantského cestovného ruchu. Vyznačujú sa ojedinelosťou, vysokým stupňom atraktívnosti, sú zákonom chránené a pamiatková starostlivosť im venuje prvoradáú pozornosť. Ich ojedinelosť sa chápe hlavne z hľadiska umeleckého prejavu jednotlivých architektúr s výraznými a typickými prvkami toho-ktorého slohového obdobia a často jedinečnosťou v rámci celej krajiny. Vďaka týmto charakteristikám majú národné kultúrne pamiatky a pamiatky celoštátneho významu v pasantskom cestovnom ruchu špecifickú úlohu. Ich existencia výrazne podnecuje vznik cestovného ruchu. Ako príklad možno uviesť stredoveké hrady, hradné zrúcaniny, románske kostolíky, gotické sakrálne stavby, renesančné kaštiele, súbory architektúr v mestských pamiatkových rezerváciách a pod.

b) Atraktívnymi objektami pre pasantský cestovný ruch sú umelecko-historické pamiatky regionálneho významu. Vyznačujú sa určitým stupňom umeleckej hodnoty, výraznejšími slohovými prvkami, príťažlivou historickou hodnotou a pod. Tieto umelecko-historické objekty formujú ponuku tranzitných miest pasantského cestovného ruchu, pričom sa vyskytujú na hlavných i vedľajších trasách. Patria sem hrady a ich zrúcaniny, ktoré nevyhlásili za národné kultúrne pamiatky, sakrálne objekty poznačené neskoršími prejavmi slohových stavebných období, kaštiele atď.

c) Tretím typom v rámci umelecko-historických pamiatok sú málo atraktívne objekty. Majú spravidla nízku umeleckú hodnotu, a to vzhľadom na vplyv a prejav neskorších stavebných období, nevýraznosť slohových prvkov, veľkú spustnosť a nízku historickú hodnotu, ktorá upúta záujem návštevníka iba z bezprostredného okolia. Sú predmetom záujmu turistiky. Typickým príkladom sú zabudnuté a ťažko dostupné zrúcaniny hradov a väčšina ošarpaných a znehodnotených zámkov, kaštielov, sakrálnych stavieb a pod.

Národnohistorické pamiatky

Národnohistorické pamiatky stvárnajú najvýznamnejšie medzníky histórie a sú najvýznamnejšími dokumentami historických udalostí. Majú svoje špecifické hodnotiace kritériá a obsahovú náplň, ktorými sa líšia od ostatných druhov pamiatok. Ich spoločným menovateľom je, že sa viažu na istú konkrétnu historickú alebo kultúrnu udalosť alebo osobnosť, resp. sú objektom, ktorý pripomína, symbolizuje alebo sa ním vzdáva hold nejakej významnej osobe, skupine ľudí, historickému momentu, deju a pod.

K národnohistorickým pamiatkam patria aj pôvodné nehnuteľné pamiatky, kde sám objekt svojou povahou je nositeľom pamiatkového charakteru, ako aj nehnuteľné pamiatky vybudované dodatočne ako symbol úcty a vďaky. Pri kvalitatívnom hodnotení ich atraktívnosti vysoko prevyšuje ideová hodnota objektu. Z ďalších hodnotiacich kritérií je dôležité hľadisko spoločenského významu, spoločenskej uznávanosti, ojedinelosť hmotného dokladu, ich historickodokumentárna povaha a pod. Keďže ich atraktívnu hodnotu neurčujú ani slohové stvárnania ani dobový prejav, je na poznanie ich významu potrebné určiť šírku rozmerov ich vplyvu, t. j. určiť, v akých rozmeroch sú v závislosti od atraktívnosti svojich charakteristík schopné vyvolať záujem u návštevníkov.

a) Národné kultúrne pamiatky a národnohistorické pamiatky celoštátneho významu sa vplyvom svojho vysokého stupňa atraktívnosti zúčastňujú na vytváraní predpokladov pre vznik cieľových miest pasantského cestovného ruchu. Dokumentujú nám významné historické, či kultúrne udalosti, ktoré znamenali dôležitý medzník v histórii národa, prípadne sú symbolom vďaka významnej osobe alebo skupine ľudí a pod. Zaraďujeme sem udalosti a osobnosti z obdobia uzákonenia spisovného jazyka, symboly vďaka padlým v I. a II. svetovej vojne, udalosti SNP . . .

b) Národnohistorické pamiatky s regionálnym významom. Rozsah ich vplyvu na vznik cestovného ruchu je iba v regióne. V pasantskom cestovnom ruchu vystupujú vo funkcii tranzitných miest. Ich spoločenský význam a stupeň atraktívnosti má menší vplyv, účastník cestovného ruchu vie o ich existencii, ale neprejavuje o ne väčší záujem. Patria sem pamätníky a pomníky, ktoré symbolizujú menej výrazné historické udalosti, prípadne osobnosti, pamätné miesta mimo hlavných trás cestovného ruchu a pod.

c) Národnohistorické pamiatky s lokálnym významom. Sú v evidencii národnohistorických pamiatok krajiny, avšak nevyvolávajú záujem účastníkov pasantského cestovného ruchu. Tí ich zväčša nemajú možnosť ani zaregistrovať, pretože sa nachádzajú mimo hlavných i vedľajších trás pasantského cestovného ruchu. Zväčša bývajú záujmom turistiky.

Ludová architektúra

Podobne ako pri predchádzajúcej skupine kultúrnohistorických objektov, ani tento druh predpokladov nezávisí od historickej hodnoty či umeleckého prejavu, pretože je výsledkom tvorivých schopností ľudu. Reprezentuje svojrázne historické objekty, v ktorých prevláda emocionálny prístup laika pri riešení, neovplyvňovaný nikým. Ludová architektúra nám dokumentuje výtvarné a stavebné tradície a zároveň poukazuje na vysoké tvorivé nadanie miestneho ľudu.

a) Atraktívne z aspektu pasantského cestovného ruchu sú kultové stavby, hlavne drevené kostolíky, ktoré boli vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Hoci zaujímajú prvý stupeň typizácie kultúrnych pamiatok, nie sú primárnym cieľom záujmu účastníkov pasantského cestovného ruchu. Tvoria iba jeden z hlavných prvkov atraktívnosti tranzitných miest. Pripisujeme im regionálny význam, keďže sú lokalizované v menších sídlach, ktoré majú iný druh atraktívit. Okrem kultových stavieb sem zaraďujeme i obytné stavby rázovitých obcí, ktoré reprezentujú regionálnu svojráznosť a súbory ľudových stavieb — skanzeny.

b) Málo atraktívne objekty ľudovej architektúry sú bez väčšieho vplyvu nielen na vznik cestovného ruchu, ale aj na stupeň atraktívnosti tranzitných miest. Patria k nim ojedinele sa vyskytujúce obytné a hospodárske ľudové stavby. V takomto prípade kritérium ojedinelosti objektu jeho rozsah atraktívnosti nezvyšuje.

Archeologické lokality

Tento druh kultúrnohistorických objektov možno z aspektu cestovného ruchu definovať ako „zberné oblasti huteľných pamiatok“. Archeologické loka-

lity sú priamymi dokladmi niekdajšej kultúry a života našich predkov. Tvoria obraz o materiálnych podmienkach života spoločnosti. K nim zaraďujeme sídliská, hradiská, kostrové a žiarové pohrebiská a mnohé ďalšie objekty. Z hľadiska hodnotiacich kritérií pri nich vystupuje do popredia historická hodnota. V súčasnom svetle môžu byť zrekonštruované archeologické lokality sprístupnené účastníkom cestovného ruchu ako atraktívne kultúrne pamätníky, prírodné múzeá, turistické centrá a pod.

a) Archeologické lokality, ktoré svojím významom presahujú rámec krajiny. Patria k nim lokality, prostredníctvom ktorých účastníci cestovného ruchu poznávajú minulosť svojej krajiny a teda počiatky vlastnej existencie. Sú jedinečnými dokladmi o tom, kde a ako ďaleko bol ten-ktorý národ usídlený a akú úlohu v minulosti mal.

Napriek ich vysokej historickej hodnote pri formovaní poznatkov z histórie národa táto skupina kultúrnych pamiatok nemá z hľadiska cestovného ruchu taký veľký význam, pretože ich najcennejšie hnuťelné pamiatky sú sústreďené v múzeách. Z hľadiska tranzitných miest predstavujú atraktívne objekty.

b) Archeologické lokality nepodmieňujúce vznik cestovného ruchu. Sú to historické centrá, ktoré sa po ukončení výskumu zasypávajú. Údaje o nich sa objavujú na stránkach odborných časopisov. Účastníci cestovného ruchu majú možnosť vidieť iba ich hnuťelné pamiatky, a to pri návšteve múzeí.

Technickohistorické pamiatky

Technické pamiatky sú jasným dôkazom výrobnéj špecializácie na danom území v minulosti a zároveň predstavujú faktický materiál, objasňujúci historické procesy spojené s vývinom kultúry, výroby, s ideovým bojom a inými spoločenskými javmi v rôznych historických epochách. Dokumentujú nám, aké pracovné prostriedky používali ľudia v procese výroby, ako sa menila výrobná skúsenosť a pracovné návyky. Hovoríme o nich predovšetkým tam, kde technický aspekt, resp. technická hodnota diela prevyšuje ostatné kritériá.

Vo všeobecnosti k nim zaraďujeme hnuťelné i nehnuteľné technické pamiatky. Pri cestovnom ruchu sa s nimi stretávame jednak v technických múzeách, ktoré zbierajú pamiatky materiálnej kultúry, dokumentujúce techniku a priemysel určitej oblasti a výrobnéj špecializácie, jednak priamo v teréne, kde ich treba vidieť v súvislosti s pôsobením ako prírodných múzeí. Táto skupina technických pamiatok, vhodne reštaurovaných, chránených a propagovaných, môže byť účinným nástrojom v kultúrnej politike krajiny. Z aspektu vhodnosti pre cestovný ruch ich možno rozdeliť do dvoch skupín:

a) Súbory technických objektov vhodných pre cestovný ruch. V kultúrno-historických predpokladoch cestovného ruchu vystupujú ako súbory nehnuteľných technických pamiatok, dokumentujúcich istý druh výrobnéj špecializácie na danom území. Typickým príkladom sú staré banícke oblasti s pozostatkami obytných budov, symbolických stavieb baníkov (klopačka), štôlní, banských chodieb a pod.

Účasť obyvateľstva na cestovnom ruchu vyvolaná týmito činiteľmi participuje na celkovom objeme cestovného ruchu malou časťou, a to iba v oblastiach s mimoriadne priaznivými predpokladmi pre pasantský cestovný ruch. Pri-

pisujeme im preto regionálny význam a pôsobia ako tranzitné miesta pasantského cestovného ruchu.

b) Technické objekty menej vhodné pre cestovný ruch. Vyskytujú sa ojedinele, avšak ich ojedinelosť im nedodáva v cestovnom ruchu vyšší stupeň atraktívnosti, ale naopak ho znižuje. Sú to napríklad osamelé hámre, vysoké pece, pily, mlyny a pod. Keďže ich dostatočne nepropagujú a je o ne malý záujem účastníkov cestovného ruchu, uvažujme o ich existencii iba z hľadiska evidencie.

Múzeá, galérie a pamätné izby

Túto skupinu bohatej štruktúry kultúrohistorických objektov cestovného ruchu charakterizujú súbory všetkých druhov huteľných pamiatok. Múzeá a galérie sú zamerané na zberateľskú činnosť a uchovávanie pamiatok, sú ústavmi bádateľskej a dokumentačnej práce. Treba podotknúť, že v predkladanej práci sa za múzeá považujú iba tie objekty, ktoré sú umiestnené vo vlastných účelových budovách. Ak je múzeum situované v historickom objekte (hrad, zámok, kaštieľ, kláštor), hodnotíme ho ako funkčnú charakteristiku historického objektu (muzeálna funkcia).

Z hľadiska významu pre cestovný ruch zaujímajú múzeá a galérie primárne postavenie nielen v skupine huteľných pamiatok, ale i pri hodnotení celej podskupiny lokalizačných predpokladov cestovného ruchu. Na vymedzenie ich jednotlivých typov z aspektu vhodnosti pre cestovný ruch je vhodné použiť administratívnoorganizačné kritérium, ktoré nám na základe hodnotenia stupňa a dosahu pôsobnosti dostatočne vystihuje ich priestorový dosah. Rozlišujeme teda tri skupiny múzeí a galérií.

a) Národné múzeá a galérie. Sú reprezentantmi špecifických huteľných pamiatok celého národa. Tak sa stretávame s národnými múzeami archeologických pamiatok, pamiatok národopisných, technických a pod., pričom v rámci druhových skupín môžu byť i užšie špecializácie: múzeá banícke, lesnícke, poľnohospodárske a i. Vzhľadom na svoju špecifickosť vystupujú v cestovnom ruchu ako cieľové miesta pasantského cestovného ruchu. Aj keď predstavujú súbory huteľných pamiatok celého územia krajiny, zväčša sú umiestnené v ťažisku výskytu niektorého druhu týchto pamiatok. Ich atraktívnosť z hľadiska cestovného ruchu zväčšuje i to, že sa zväčša zriaďujú v dôležitých priemyselných uzloch.

b) Regionálne múzeá a galérie. ystupujú ako zberné a dokumentačné objekty huteľných pamiatok v jednotlivých regiónoch. Často môžu byť i cieľovými miestami pasantského cestovného ruchu, pretože zväčša majú vplyvom špecifickosti oblastí mimoriadne priaznivé predpoklady na vznik cestovného ruchu. Zriedkavo sú v nich zastúpené iba pamiatky z nových administratívnych celkov, ale práve naopak podávajú obraz o starých, pôvodných jadrových územiach krajiny (župy, stolice). V závislosti od rozsahu ich zberných oblastí sú účastníkmi cestovného ruchu odstupňované ako cieľové a tranzitné miesta pasantského cestovného ruchu.

c) Miestne múzeá a galérie. V hierarchii záujmov účastníkov cestovného ruchu často nepôsobia ako priaznivé predpoklady pre vznik cestovného ruchu. Pamiatky, ktoré uchovávajú, sú iba z bezprostredného okolia a nedosahujú

ani regionálny význam, preto sa zúčastňujú na pasantskom cestovnom ruchu iba ako tranzitné miesta.

d) Pamätné izby. Z hľadiska administratívno-organizačného kritéria spadajú pod správu miestnych múzeí. Uchovávajú nám spomienkové hodnoty na významných dejateľov, dôležité udalosti a historické momenty v dejinách národa (uzáknenie spisovného jazyka, podpísanie zmlúv, ustanovujúce schôdze a i.). Pre účastníkov cestovného ruchu nie sú výraznými atraktívnymi bodmi, a preto v pasantskom cestovnom ruchu vystupujú iba ako tranzitné miesta. Najväčšie zastúpenie pri ich návštevách majú účastníci cestovného ruchu z blízkeho okolia.

V tejto časti príspevku sme uskutočnili čiastkové analýzy jednotlivých štruktúrnych prvkov podskupiny kultúrohistorických predpokladov cestovného ruchu. Každá čiastková analýza nám vyjadruje schopnosť toho-ktorého sídla, prípadne objektu zúčastňovať sa na vzniku a šírke vplyvu pasantského cestovného ruchu. Spolu so skupinou prírodných činiteľov, selektívnych a realizačných predpokladov nám poskytuje možnosť podať obraz o skutočne jestvujúcich priaznivých predpokladoch na vznik cestovného ruchu.

ŠPECIFIKUM NÁVŠTEVNOSTI KULTÚROHISTORICKÝCH OBJEKTOV Z ASPEKTU CESTOVNÉHO RUCHU

Pri analýze návštevnosti podmienenej prírodnými a kultúrohistorickými predpokladmi, t. j. dvoma charakterovo odlišnými skupinami lokalizačných predpokladov cestovného ruchu nachádzame niekoľko diferencií.

Kým prírodné činitele upútajú záujem účastníkov cestovného ruchu zväčša na dlhší čas, pri kultúrohistorických objektoch sledujeme opak. Návštevnosť prírodných atraktívností nepozostáva iba v prehliadke jednotlivých území, ale jej prvoradými cieľmi sú rekreácia, oddych a regenerácia síl. Dĺžka pobytu závisí od charakteru prírodných atraktívností. Tak napríklad v pohoriach sa stretávame s letnou a zimnou turistikou, so stanovaním, zimnými športami; pri minerálnych prameňoch s kúpeľňou liečbou; pri povrchových vodách s kúpaním a vodnými športami; v lesoch s poľovníctvom a pod.

Nie s takými výraznými, no predsa čiastočnými diferenciami vzhľadom na dĺžku návštevnosti sa stretávame pri kultúrohistorických predpokladoch cestovného ruchu. Dĺžka pobytu je priamo závislá od jednotlivých druhov kultúrohistorických objektov. Z bohatej štruktúry týchto objektov prejavujú účastníci cestovného ruchu najväčší záujem o umeleckohistorické objekty. V samých podskupinách sa návštevnosť prejavuje diferencovane.

Prvým činiteľom, ktorý vplyva na dĺžku pobytu pri prehliadke hradov, zámkov, kaštieľov a zrúcanín je, či v danom objekte je situované múzeum, prípadne galéria. V takom prípade sa návštevnosť vzťahuje nielen na prehliadku historického objektu a typických prvkov jeho umeleckého prejavu, ale prostredníctvom súboru huteľných pamiatok sa dotvára obraz o histórii okoliťého prostredia a jeho špecifických zvláštnostiach.

Charakter návštevnosti umeleckohistorických objektov veľmi ovplyvňuje poloha objektu (hrad, zrúcanina) a s ňou súvisiaca dostupnosť, ktorá je v priamej závislosti od vybudovania prístupových komunikácií. Niekedy je

jedinou možnou prístupovou cestou k historickej pamiatke turistický chodník. Návšteva objektov tohto druhu preto úzko súvisí s turistikou.

Odlíšna je dĺžka návštevy zámkov a kaštieľov, ktoré sa nachádzajú v lesoparkoch, či historických záhradách. Návšteva objektov je tak spojená s prehliadkou parkov, zoologickej záhrady, a ak je v bezprostrednej blízkosti kúpalisko, i s kúpaním.

Ak umelecky hodnotené a zachované zámky a kaštiele sú upravené tak, že je v nich možné ubytovať hostí, potom návšteva umeleckohistorických pamiatok patrí k dlhodobým pobytom cestovného ruchu.

Návštevnosť sakrálnych pamiatok — kostolov, kláštorov, kaplniek, rotúnd a i. charakterizuje iba dĺžka pobytu počas prehliadky objektu. Pri veľmi vzácnych a atraktívnych objektoch treba zabezpečiť sprievodcov.

Mestské pamiatkové rezervácie, t. j. súbory umeleckohistorických objektov vyvolávajú výrazné celodenné pobyty, pretože návštevníci si tu majú možnosť prezrieť viac historických objektov: meštianske domy, radnicu, opevnenia, sakrálne objekty a pod.

Aj keď návštevnosť umeleckohistorických objektov nezávisí od klimatických podmienok, sprístupnenie hradov, zámkov a zrúcanín býva často iba počas turistickej sezóny. Ostatné mesiace sa zvyčajne využívajú na rekonštrukciu.

Druhá skupina kultúrohistorických objektov — národnohistorické pamiatky sú zväčša lokalizované v blízkosti cestných komunikácií a často priamo v sídlach. Účastníci cestovného ruchu sa zúčastňujú na krátkodobých pobytach, a to prehliadkou objektu a uctením pamiatky [pamätníky, pomníky]. Návšteva pamätných miest, ktoré sú vzdialenejšie od hlavných i vedľajších komunikácií, súvisí s turistikou.

Prehliadka ľudovej architektúry v svojráznych obciach alebo v skanzenoch je krátkodobá. Ak sú ľudové stavby upravené na poskytovanie ubytovania turistom, potom možno hovoriť o dlhodobých pobytach, zvlášť ak sa nachádzajú v atraktívnej prírodnej scenérii.

Archelologické lokality sú jedným druhom kultúrohistorických objektov, ktorých návštevnosť je v priamej závislosti od ročných období. Najvhodnejším návštevným obdobím je leto. Ich poloha je na nížinách a v kotlinách, pretože staré kultúry začali s osídľovaním práve v týchto miestach. Dĺžka pobytu návštevníkov je iba počas prehliadky lokalít.

Najmenší záujem prejavujú účastníci cestovného ruchu o technické pamiatky, ktoré neovplyvňujú návštevnosť vôbec, iba ak formou krátkej prehliadky objektu. Pri súboroch technickohistorických objektov istej výrobnjej špecializácie (napr. baníctvo) sú to výrazné celodenné pobyty, ktoré sú podmienené nielen návštevnosťou objektov ako reprezentantov výroby, ale aj pamiatok, úzko súvisiacich s historickými výrobnými procesmi (napr. v baníctve: šachty, štólne, budovy banskej správy, klopačky, sakrálne objekty a i.)

V hierarchii návštevnosti historických objektov na prvom mieste sú múzeá a galérie. Prvoradáý záujem o tieto objekty podmieňuje niekoľko objektívnych príčin: poloha pozdĺž hlavných trás pasantského cestovného ruchu, umiestnenie v atraktívnych budovách, sú zbierkami špecifických zvláštností a zaujímavostí národa, alebo dokumentujú ich typické prvky niektorého historického územia a pod. Ich návštevnosť nezávisí od ročného obdobia, ale trvá celý rok. Na prehliadku sú potrební sprievodcovia a prehliadka trvá dve až tri hodiny,

pri pamätných izbách kratšie. Návštevnosť počas celého roka je podmienená i tým, že v priebehu jedného roka je v nich inštalovaných niekoľko výstav, z ktorých každá iným spôsobom púta záujem návštevníkov. Stále viac sa presadzuje tendencia umiestňovať múzeá a galérie do atraktívnych historických pamiatok, čím sa zvyšuje atraktívnosť objektu aj múzea.

ZÁVER

Analýza funkčných hodnôt a kritérií kultúrohistorických objektov z aspektu cestovného ruchu v súčasnosti je na špecifikovanie ich spoločenskej funkcie mimoriadne dôležitá. Vychádzame z aktuálnych úloh spoločnosti, ktoré majú nielen chrániť kultúrne objekty, ale aktívne ich aj vhodne zapojiť do súčasného života. Aj keď dominantnú polohu tu nadobúda najmä ideovo-kultúrna a kultúrno-výchovná hodnota, často i bez ohľadu na prvotnú a vlastnú hodnotu kultúrohistorického objektu, podotýkame, že sa stále viac stávajú neoddeliteľnou súčasťou predpokladov na vznik cestovného ruchu.

Význam hodnotenia atraktívnosti kultúrohistorických objektov z aspektu cestovného ruchu je predovšetkým v tom, že ich máme možnosť správne vidieť v úlohe činiteľov, podmieňujúcich vznik cestovného ruchu, t. j. ako kultúrohistorické predpoklady cestovného ruchu. Naskytuje sa nám pritom možnosť správne posúdiť aké miesto (primárne, sekundárne) zaujímajú v rámci oblastí cestovného ruchu.

Významným aspektom hodnotenia je to, že skupina kultúrno-historických objektov so svojou bohatou štruktúrou poskytuje podklady pre ďalšiu typizáciu prvkov súboru predpokladov cestovného ruchu. Typizáciu podmieňuje niekoľko štruktúrnych znakov (historická hodnota, umelecký prejav, ideová hodnota, administratívno-organizačné kritérium, výrobná špecializácia územia v minulosti a i.), pričom objektmi typizácie sú na rozdiel od prírodných predpokladov sídla, t. j. cieľové a tranzitné miesta pasantského cestovného ruchu. Komplexné posúdenie kvalitatívnych odlišností v rozšírení týchto znakov umožňuje vyjadriť najtypickejšie štruktúrne odlišnosti kultúrohistorických predpokladov pre cestovný ruch a umožňuje nám predstaviť delimitáciu územia na kvalitatívne vyššej úrovni. Pritom delimitácia územia z aspektu cestovného ruchu, vzhľadom na rozšírenie štruktúrnych prvkov kultúrohistorických objektov, podá obraz o rozšírení týchto predpokladov nielen v rámci oblastí s výskytom cestovného ruchu, ale aj mimo týchto oblastí, pretože najatraktívnejšie prírodné celky sa neprekrývajú s historickými jadrovými územiami.

Z hľadiska jednotlivých druhov cestovného ruchu sa kultúrohistorické predpoklady, vzhľadom na vysoký stupeň mobility, uplatňujú v pasantskom cestovnom ruchu. Správne vymedzenie hlavných trás pasantského cestovného ruchu dáva možnosť určiť hlavné smery a prúdy pohybu účastníkov cestovného ruchu, a tým včas a dostatočne zabezpečiť a navrhnúť vybavenosť pozdĺž hlavných trás (výstavba hotelov, motelov, kvalitných komunikácií, dostatok reklamných tabúľ, stánkov s občerstvením, darčekomými predmetmi a pod.).

Štúdium zásad, vyplývajúcich z hodnotenia atraktívnosti kultúrohistorických objektov z aspektu cestovného ruchu má preto rozhodujúci význam pre

prax, najmä pri plánovaní rozvoja materiálnotechnickej základne pozdĺž hlavných i vedľajších trás pasantského cestovného ruchu. Z praktického hľadiska je vhodné ich využiť vo funkcii sekundárnych činiteľov, t. j. ako realizačné predpoklady vzniku cestovného ruchu. Najväčšie uplatnenie majú tieto prognózy v oblastiach s veľmi neuspokojúcimi požiadavkami na ubytovacie kapacity, kde možno kultúrnohistorické objekty vhodne prispôbiť ako atraktívne hotely a rekreačné strediská.

LITERATÚRA

1. AVENARIUS, A.: Druhy technických pamiatok. Pamiatky, príroda 2. Bratislava, Vydavateľstvo Obzor 1973. — 2. BARRIER, M.: L'étude géographique du tourisme. Assoc. d. Public. de la Fac. d. Lettres et Sciences de l'Université de Caen, Caen 1964. — 3. JOVIČIČ, Ž.: Klasifikacija turističkih mesta v Jugoslaviji. Zbornik radova geografskog zavoda, zv. XV, Beograd 1968. — 4. LICHNER, J.: Pojem, systematika a klasifikacija kulturných pamiatok. Pamiatky, príroda 1. Bratislava, Vydavateľstvo Obzor 1973. — 5. MARIOT, P.: Príspevok k metóde výskumu potencie krajiny z hľadiska cestovného ruchu. Geogr. Čas., 21, 1969, č. 1. — 6. MARIOT, P.: Priestorové aspekty cestovného ruchu a otázky gravitačného zázemia návštevných miest. Geogr. Čas., 21, 1969, č. 4. — 7. MARIOT, P.: Funkčné hodnotenie predpokladov cestovného ruchu ako podklad na vytvorenie priestorového modelu cestovného ruchu. Geogr. Čas., 23, 1971, č. 3. — 8. MARIOT, P.: Metodické aspekty funkčno-chorologického hodnotenia lokalizačných predpokladov cestovného ruchu. Geogr. Čas., 25, 1973, č. 1. — 9. MARIOT, P.: Metodické hľadiská hodnotenia realizačných predpokladov cestovného ruchu. Geogr. Čas., 26, 1974, č. 4. — 10. MARIOT, P.: Metodické aspekty hodnotenia selektívnych predpokladov cestovného ruchu. Geogr. Čas., 25, 1973, č. 3.
11. MATZNETTER, J.: Studies in the Geography of Tourism. Salzburg 2. — 5. mája 1973. Frankfurt n. M. 1974. — 12. ŠULAVÍKOVÁ, E.: Historicko-geografické objekty v štruktúre cestovného ruchu Slovenska. Acta Geogr. Univ. Comenianae. Economico-Geographica 12. Bratislava 1973. — 12. ŠULAVÍKOVÁ, E.: Historicko-geografické objekty ako lokalizačný činiteľ cestovného ruchu. Rigorózna práca, 1972.

Ema Mišúnová-Šulavíková

GENERAL PRINCIPLES OF EVALUATING THE ATTRACTION OF CULTURAL AND HISTORICAL OBJECTS FROM THE TOURISTIC ACTIVITY VIEW POINT

The analysis of functional values and criteria of the cultural and historical objects from the aspect of touristic activity in the present time is particularly important for the specification of their social function. We start from one actual role of the society, which is not only to protect the cultural objects, but also to link them actively and suitably with the present activity, making interesting also the view on the cultural and historical objects from the aspect of the touristic activity, which has its specificity in the fact that in part it does not identify with the cultural and historical evaluation (age, style, ...), but from the touristic activity view point the hierarchic scale of values of the cultural and historical objects is thus adapted.

The cultural and historical objects in the contribution we consider as a component of the localization conditions of the touristic activity. The important part of the con-

tribution is formed by the principles of typification of cultural and historical objects from the touristic activity view point. The typification is conditioned by several structural marks (historical value, artistic expression, value of the idea, administrative-organizational criterium, production specialization of the territory in the past and others), meanwhile, to the contrary of natural conditions, the objects of typification are settlements, i. e. objective and transit places of the passing touristic activity. A complex judgment of qualitative differences in the extension of these marks enables to express the most typical structural differences of the cultural and historical conditions of tourism and enables us to present the delimitation of the territory qualitatively on a higher level. Meanwhile the delimitation of the territory from the touristic aspect, with regard to the extension of structural elements of the historical and cultural objects, will give a picture on the extension of these conditions not only in the areas of touristic activity occurrence, but also out of these areas, because the most attractive natural units do not overlap the historical core territories.

From the view point of individual types of the touristic activity the cultural and historic conditions, with regard to a high degree of mobility, are made valid also in the passing touristic activity. A correct delineation of the main routes of the passing touristic activity makes possible the determination of the main directions and currents of movements of participants to the touristic activity and the provision in time and in a sufficient measure of equipment along these routes. The study of principles, resulting from the evaluation of the attraction of cultural and historical objects from the touristic aspects is therefore of the decisive importance for the practice, mainly in planning the development of the material and technical base along the main directions of the passing touristic activity.

Translated by: E. Bleho

Эма Мишунова - Шулавикова

ОБЩИЕ ПРИНЦИПЫ ОЦЕНКИ АТРАКТИВНОСТИ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ТУРИЗМА

Анализ функциональных значений и критерий культурно-исторических объектов с точки зрения туризма является в настоящее время для определения их общественного значения очень важным. Выходим из одной актуальной задачи общества, целью которой является не только охрана культурных объектов, а также активно соответствующим образом влечить их в жизнь. Интересным являются культурно-исторические объекты с точки зрения туризма, специфика которого частично несоответствует культурно-исторической оценкой (век, стиль и. т. д.), но с точки зрения иерархическая шкала значений культурно-исторических объектов до некоторой степени приспособленная.

Культурно-исторические объекты в статье считаем составной частью местных предпосылок туризма. Главной частью статьи являются принципы типизации культурно-исторических объектов с точки зрения туризма. Типизация обусловлена несколькими структурными знаками (культурная ценность, идейное значение, административно-организационные критерии, производственная специализация области в прошлом и др.). Объектами типизации являются места — цель и транзит туризма. Комплексное обсуждение качественных различий при расширении этих знаков позволяет выразить самые типичные структурные различия культурно-исторических предпосылок туризма и позволяет нам предоставить делимитацию области по качеству на высшем уровне. При этом делимитация области с точки зрения туризма, принимая во внимание расширение структурных элементов культурно-исторических объектов, составит представление о расширении этих предпосылок не только в об-

ластях туристических а также мимо этих областей, потому что самые атрактивные природные комплексы не перекрещиваются с историческими территориями.

С точки зрения отдельных видов туризма культурно-исторические предпосылки, принимаемая во внимание высокая мобильность, применяются в туризме. Точное определение маршрутов туризма дает возможность определить главные направления и движения туристов, а тем и во время и достаточно обеспечить и предложить оборудование вдоль этих трасс. Исследование принципов, вытекающих из оценки атрактивности культурно-исторических объектов с точки зрения туризма имеет для практики самое важное значение, именно при планировании развития материально-технического базиса вдоль главных направлений туризма.

Перевод: А. Томашкова